

— Vannak még más nemei is a' tudománybeli különködésnek. Illyen a) a' leleményi különködés, melly valami paradoxum' keresésében 's fejtegetésében áll. A' középkor' tudósai a' bölcsesség' kövének 's az aranycsinálásnak feltalálásával bajlódtak. Volt idő, sőt nálunk el sem múlt, hogy a' kör' négyyszegítése, 's az örökmozgony, szakakat foglalt el, mindkettő más hasznosabbra fordítható idejüktől, emez néha vagyonnoktól is megfosztván őket. Ezek méltán a' tudományos bibelődés' nevét érdemlik meg, 's a' régiek' mysteriumihoz számlálандók, mellyeknek valódi mibenlétét maig sem tudni; b) tudományos osztálybeli különködések. Némelly csak azt dicséri, méltányolja, mit maga kedvel és gyakorol, a' többi becsméreli. Ez szánakozásra méltó gyarlóság. Annyit teszen, mint mások' alázásával emelkedni akarni. Kár, hogy e' nyavalya nem ritkán a' legszorgalmasb elméket környékezi. „Én verset, költeményt nem olvasok; mire való e' gyermeki játék?“ így kiált egy. „Nincs tudomány a' mathesisen kívül.“ „Nem; a' történetekben mindent fellelni“ közbevág egy más. „De, barátim, — pedant komolysággal beleszól a' harmadik — a' philosophia! csak a' philosophia!“ „Szegevények ti! — ismét új szó! — hát nem a' természet tudomány-e a' legfelségesebb, legnemesebb, legszükségesebb, leghasznosabb az ég alatt?“ Ihol a' különködők! kikhez a' kegyes olvasó bizonyosan többet is számítand, 's okos belátása után ezt fogja gondolni: *Suum cuique.* — Egyik hiba a' másik' kútfeje. Az osztálybeli különködő félszegen is itél. Terjeszszünk elébe valamelly folyóíratot, feltéven, hogy az abba foglalt külön tárgyú czikkelyek a' magok' nemében jelessek. Valljon mit fog méltányolni bennök? mellyek az ő kedvencz studiumához tartozók, vagy hozzá rokonok; 's ha ollyakat nem találna, nemesak elveti — mert ez megengedhető volna, minthogy okvetetlen czéljához nem valók — de haszontalannak is vallja. Ezen állítás az életből van ide kölcsönözve. — Kivánatos volna valóban, hogy mindegyik tudományos osztály saját folyóíráttal bírjon: de elveszük-e azért a' kevés adományt, mert minden szükségünket ki nem elégíti? — c)

írásmódbeli különködések: p. o. midőn az író classicusok' jelesmondásainak öszvehalmozásában helyezi munkája' becsét, 's Aesop' feltollászkodó madarára emlékezteti az olvasót; midőn a' közönséges helyesírástól, mellyet mindenkor és mindenhol a' köz egyezés igazgat, kiválólag eltér. Illy különködő volt Dugonics, de követőkre nem talált, illyen Verseghy, a' versek' kezdő betűt kicsinyül írván; szinte társatlan maradt, 's hihető a' mai különködők is e' révén mennek át. — d) ismeretszerzésbeli különködések, mellyeket tudományos szenvedélyeknek nevezhetünk. Itt azon mód értetik, mellyel némelylek ismereteket gyűjtenek 's magokat tökéletesítik. Minden szenvedélynek van nevetséges oldala, de a' tudományos, ha bár az avatlanok előtt olyan is, dicséretet érdemel. Különös lehetett valóban Archimedeust látni, midőn az utcán letelepedvén, porban rajzolgatta a' talán épen akkor feltalált geometriai figurát. Különösnek látszhatott Demosthenes, midőn, hebegő nyelvére kavicsot tevén nyomtatékúl, fennhangon szavalt a' pusztatérnek. Dugonicsunk, hogy a' népi szójárásokat, közmondásokat eltanulhassa, a' pesti piaczkokon alföldi szekerek körül halgatódzott 's tette jegyzékeit. Mitterpacher, ama nagy természettudósunk, sétálás közben is természeti gyűjteményről gondoskodván, az elébe vetődött kő- vagy fa-darabokat felemelé 's vizsgálgatta.

A' mondottakból kitetszik, hogy a' különködés olly nemű gyakorlása a' szabadakaratnak, mellyel célunkhoz némi saját, nem köz úton módon, jutni törekszünk; 's minthogy némelylek közös célokra közös eszközök vannak titkos egyezései, vagy törvénnyel megállapítva, azokban különködni annyit tenne, mint a' társaság' rendelkezéit, tekintetét, javát megvetni. De más részről kinek-kinek szabadságában áll a' maga által kitűzött célra szinte önszabta uton futni; melly ha csekély és alszerű, vagy épen nevetséges, olyan leszen sikere és becsé is; ha pedig nagy, nemes és komoly, hasonló érdeket fog gerjeszteni. És íme, itt alapul a' tudományok, művészetek' 's mindennemű kézi műipar' haladása. A' tudományokat új meg újabb rendszerek, a' művészeteket pedig különböző iskolák, a' kézműipart lelemények mozdítják elé, mindezek pedig egyes

elmék' különködéseinek szüleményei, 's melly nemzetben illyenek hiányzanak, azaz, hol egyes elmék a' műveltség' akármilly ágaiban valami új és meglepő felfedőzések után nem lévén, csak a' régi vágásba lézengnek, az ollyan előhaladással, önállásu literatúrával, műiparral, általában eredetiséggel, nem dicsekedhetik.

Csuczor.

Lajos király.

Felszálla már aranyszín napsugáron
Mezőknek könnyű harmata,
'S föllegtelen kék keblű láthatáron
A' nap dőlpontra vágta.
Mohács körül, a' szomjas fűvű téren
Csend van, csupán a' délibáb
Reszket 's a' harcra szegzett fegyverélen
Megcsillanó halálvilág.

Szem' szemben áll Lajosnak húszezerje
Szelim' kétszáz ezrivel,
Amaz hogy ezt, ez majdan azt leverje. —
Az éhes boszú mit mivel! —

De mindenik fél ellenére vára,
Szorongás ülven kebelén,
Hogy harczi gerjedelme' lángzatára
Előront a' baj' mezején.

Lajos király, bár intik véres álmí,
Bár aggodalmi kinezak,
Tanácsnak enged 's lángol harcra szállni,
Nem várva több kart 's Zápolyát. —

Ím jobbfelől egy lányka tűn elébe,
Sugár tagain leng tisztá mez,
Fúrteit emlíny és golyáhir szövő be,
Kezében nádszál lengedez.

„Király, király! hagyj itt e' harczi síkot
Rejtsd hűvelyébe fegyvered;
Nézd, Solimán mi tág mezőt borít ott,
Kís haddal őt meg nem vered.”

Így a' leány, ujját intőre tartva,
És folytatá: „Király, király!
Ha gyászt borítsz a' hozzád hű magyarra,
Őrt szép nevednél majd ki áll?”

„Békes napok más éltet nem teremnek,
Ha elrontá harc' menyköve;
Király, ha sirt ássz itten nemzetemnek,
Eskem, te leszesz sírköve!”

Lajos felelte, hah! de csattanással
A' föld megrendül lábain;
Bömbölve rettentőleg 's gyilkolással
Szalldosni kezdett a' halál.

„Király! gördülve koczkád — a' szerencse
Ha nem mosolygna tetteted,
Egy fény tűnend elödbe, az jelentse,
Hol futva fuss, ösrenyedet.”